

Papur tystiolaeth ar gyfer ymchwiliad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg i fynediad plant a phobl ifanc anabl at ofal plant ac addysg ac i ba raddau mae darparwyr gofal plant, ysgolion ac awdurdodau lleol yn cyflawni eu dyletswyddau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

DARPARIAETH ADDYSG

1. Cefndir

- 1.1. Rydym wrthi'n diwygio addysg yng Nghymru mewn ffordd systemig, gan gynnwys cyflwyno cwricwlwm newydd a system newydd i sicrhau bod cynlluniau priodol ar gyfer anghenion y dysgwyr hynny sydd ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) a'u bod yn cael eu diogelu'n briodol. Gyda'i gilydd, mae'r Cwricwlwm i Gymru a'r system ADY yn ceisio trawsnewid disgwyliadau, profiadau dysgu a chanlyniadau plant a phobl ifanc. Mae'r ddau yn pwysleisio system addysg gynhwysol sy'n cydbwysu sicrhau bod pob dysgwr yn cael mynediad teg at y cwricwlwm a diwallu anghenion dysgwyr unigol.
- 1.2. Dyluniwyd y Cwricwlwm i Gymru i godi dyheadau ar gyfer pob dysgwr, gan gynnwys y rhai ag ADY; gan weld pob dysgwr fel unigolyn sydd â gwahanol gryfderau a meysydd i'w datblygu, a all ddatblygu mewn gwahanol ffyrdd ac ar wahanol gyflymder. Mae'r system ADY yn cael ei gweithredu dros y cyfnod o bedair blynedd rhwng 1 Medi 2021 a mis Awst 2025. Mae'n disodli'n raddol y system anghenion addysgol arbennig (AAA). Adnabod yn gynnar, ymyrryd ac atal yw un o nodau allweddol y system ADY sy'n newid y fframwaith cyfreithiol a'r arferion i gefnogi plant a phobl ifanc, fel bod eu hanghenion yn cael eu diwallu mewn ffordd fwy amserol.
- 1.3. O dan y system ADY, mae gan ddysgwyr 0-25 oed sydd angen darpariaeth ddysgu ychwanegol i ddiwallu eu ADY yr hawl i gynllun statudol o'r enw Cynllun Datblygu Unigol (CDU) sy'n nodi eu hanghenion a'r ddarpariaeth sydd ei hangen i ddiwallu'r anghenion hynny.
- 1.4. Mae'n werth nodi na fydd gan bob plentyn a pherson ifanc anabl ADY o reidrwydd. Bydd gan ddysgwr ADY os penderfynir bod ei 'anhawster dysgu neu ei anabled' yn golygu bod angen darpariaeth ddysgu ychwanegol (DDdY).
- 1.5. Mae gan ysgolion a gynhelir a cholegau addysg bellach ddyletswyddau o dan Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg 2018 a Deddf Cydraddoldeb 2010. Mae'r dyletswyddau hyn ar wahân, ac efallai y bydd angen addasiadau rhesymol, darpariaeth o dan CDU neu, mewn rhai achosion, y ddau, ar ddisgybl. Nid yw cyflawni'r dyletswyddau o dan un Ddeddf yn negyddu'r angen i gyflawni'r dyletswyddau o dan y llall.
- 1.6. Mae canllawiau'r Cwricwlwm i Gymru yn nodi mai cwricwlwm ysgol yw popeth y mae dysgwr yn ei brofi wrth geisio cyflawni pedwar diben gorfodol y cwricwlwm. Nid 'beth' a addysgwn yw'r unig beth pwysig, ond 'sut' awn ati i

addysgu ac, yn hollbwysig, 'pam' rydym yn ei addysgu. Mae'r canllawiau wedi'u datblygu yng Nghymru, gan ymarferwyr ar gyfer ymarferwyr, gan ddwyn ynghyd arbenigedd addysgol ac ymchwil a thystiolaeth ehangach. Mae'r canllawiau'n helpu ysgolion i ddylunio eu cwricwlwm eu hunain. Mae'n cynnwys gwybodaeth am ofynion cyfreithiol, canllaw ar sut i ddatblygu cwricwlwm ysgol ac esboniad o ddibenion ac egwyddorion asesu.

- 1.7. Mae'r [Cod Cynnydd](#) yn nodi'r ffyrdd y mae'n rhaid i gwricwlwm wneud darpariaeth ar gyfer pob dysgwr. Mae cynnydd mewn dysgu yn gofyn am bartneriaethau rhwng pawb dan sylw, gan gynnwys y dysgwr. Dylai gydnabod anghenion dysgu unigol a chefnidir yr holl ddysgwyr, ac annog ystyriaeth gyfannol o'u datblygiad. Felly dylai'r ymarferwyr a'r dysgwyr ddod i ddeall sut mae'r dysgwyr yn dysgu, beth yw eu hagwedd at ddysgu a'u dull o ddysgu er mwyn eu cefnogi i barhau i wneud cynnydd ac i feithrin ymrwymiad tuag at eu dysgu.
- 1.8. Bwriad y dyletswyddau a'r cyfrifoldebau y mae'r Ddeddf ADY a'r Cod ADY yn eu gosod ar ysgolion, awdurdodau lleol, sefydliadau addysg bellach ac asiantaethau eraill yw chwalu rhwystrau fel bod dysgwyr ag ADY yn cael y ddarpariaeth ddysgu ychwanegol gywir ar yr adeg gywir a bod eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau yn cael eu hystyried fel rhan o'r broses.
- 1.9. Rydym wedi buddsoddi'n sylweddol mewn helpu ysgolion, awdurdodau lleol ac eraill i baratoi i gyflawni eu cyfrifoldebau o dan y system ADY ac rydym yn parhau i weithio'n agos gyda darparwyr, awdurdodau lleol, Estyn a rhanddeiliaid eraill i sicrhau bod y system yn cael ei gweithredu'n effeithiol.
- 1.10. Rydym wedi buddsoddi dros £62 miliwn o gyllid grant refeniw mewn ADY rhwng 2020 a 2023 a chynyddwyd y grant gweithredu ADY gennym o £5.4 miliwn i £12 miliwn ledled Cymru ar gyfer 2023-24. Bwriad y grant ychwanegol hwn yw cynyddu'r adnoddau i ysgolion weithredu'r system ADY ac arwain strategaethau ysgol gyfan i ymgorffori addysg gynhwysol.
- 1.11. Mae Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru yn ei hail gam ac mae wedi gwneud cyfraniad pwysig at wella seilwaith addysg ledled Cymru, gan gynnwys ysgolion arbennig newydd a darpariaeth canolfannau adnoddau arbenigol mewn rhai ardaloedd. Er mwyn cefnogi awdurdodau lleol i ddarparu cyfleusterau ar gyfer dysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol, mae cyfradd ariannu Llywodraeth Cymru yn cynyddu o 65 y cant i 75 y cant o gyfanswm costau'r prosiect.
- 1.12. Yn ogystal â'r buddsoddiad sylweddol rydym yn ei wneud yn y seilwaith addysg drwy ein rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, rydym hefyd wedi sicrhau bod £20 miliwn ychwanegol o gyllid cyfalaf ar gael i awdurdodau lleol yn 2022 a 2023. Mae'r cyllid hwn i gefnogi gwella neu greu gofodau a chyfleusterau cynhwysol i helpu i sicrhau bod pob dysgwr yn cael ei addysgu mewn ystafelloedd dosbarth a gofodau sydd â'r technolegau a'r cyfleusterau sydd eu hangen arnynt.

1.13. Ar hyn o bryd, mae'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg yn craffu ar weithredu'r cwricwlwm a'r diwygiadau ADY. Mae'r [dystiolaeth a ddarparwyd](#) i'r Pwyllgor fel rhan o'r craffu hwnnw yn nodi'r hyn rydym yn ei wneud i gefnogi ysgolion ac awdurdodau lleol i weithredu'r diwygiadau hyn. Mae hyn yn cynnwys ystyried llwythi gwaith Cydlynwyr ADY a gwaith i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â chynorthwywyr addysgu.

2. Cyfrifoldebau Awdurdodau Lleol

2.1. Mae awdurdodau lleol yn gyfrifol am sicrhau darpariaeth addysg addas i blant a phobl ifanc yn eu hardal, gan gynnwys y rhai ag ADY, ac mae hyn yn cynnwys cyfrifoldeb dros gynllunio lleoedd mewn ysgolion. Rhaid i awdurdodau lleol barhau i adolygu i ba raddau y mae eu patrwm presennol o ddarpariaeth ysgol yn ateb y galw presennol a'r galw a ragwelir am leoedd ysgol a gofynion cyflwyno'r cwricwlwm modern.

2.2. O dan y Ddeddf ADY, mae dyletswydd ar awdurdodau lleol hefyd i adolygu eu trefniadau ar gyfer ADY, a rhai eu hysgolion, yn gyson. Mae'r ddyletswydd hon yn golygu bod yr awdurdod lleol yn ystyried, ar lefel strategol, y ddarpariaeth ddysgu ychwanegol gyffredinol yn ei ardal, yn ogystal â threfniadau i gefnogi nodi anghenion a darpariaeth i ddiwallu'r anghenion hynny. Mae'r adolygiad hwn yn rhan allweddol o gynlluniau a phenderfyniadau strategol lleol, gan alluogi awdurdodau lleol i asesu anghenion cyfredol ac anghenion tebygol yn y dyfodol a sicrhau darpariaeth a gwasanaethau digonol i ddiwallu'r anghenion hynny.

2.3. Rydym yn cydnabod bod angen gwneud mwy i sefydlu dull cyson o weithredu'r Cod ADY a'r Ddeddf ar draws awdurdodau lleol yng Nghymru. Gwnaethom ofyn i Estyn adolygu cynnydd ysgolion ac awdurdodau lleol o ran gweithredu'r system Anghenion Dysgu Ychwanegol a chefnogi disgyblion ag ADY. Mae'r adolygiad hwn yn hanfodol i'n helpu i ddeall y cynnydd a gyflawnwyd, a meysydd i'w gwella sy'n ofynnol ar draws y system wrth i'r diwygiadau ADY barhau i gael eu gweithredu.

2.4. Canfuwyd bod disgyblion yn yr ysgolion a adolygwyd ganddynt, ar y cyfan, yn cael y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt, er iddynt ganfod bod lleoliadau unigol yn dehongli ac yn cymhwyso'r ddeddfwriaeth mewn gwahanol ffyrdd. Rydym yn gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid addysg i nodi heriau ac amrywiadau o ran gweithredu, tynnu sylw at arfer effeithiol a chyd-greu camau pellach.

3. Darpariaeth Gymraeg

3.1. Un o nodau craidd y Ddeddf ADY yw creu system ddwyieithog o gymorth i ddysgwyr ag ADY. O dan y system ADY newydd, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol a lleoliadau addysg ystyried a ddylai darpariaeth ddysgu ychwanegol (DDdY) gael ei darparu i blant neu bobl ifanc yn Gymraeg. Pan fo dysgwr angen DDdY yn Gymraeg, rhaid nodi hyn yn y Cynllun Datblygu Unigol, a rhaid i'r corff gymryd pob cam rhesymol i sicrhau ei bod yn cael ei darparu.

- 3.2. Mae'r Ddeddf ADY hefyd yn cynnwys cyfres o ddyletswyddau strategol sydd â'r nod o sbarduno cynnydd tuag at system ADY ddwyieithog. Yn benodol, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol ystyried digonolrwydd darpariaeth ddysgu ychwanegol drwy'r Gymraeg. Os nad yw'n ddigonol, rhaid iddynt gymryd camau i unioni hynny.
- 3.3. Rhaid i awdurdodau lleol nodi yn eu Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg sut y byddant yn defnyddio canfyddiadau eu hadolygiadau o dan y Ddeddf ADY i wella'r ddarpariaeth Gymraeg ar gyfer dysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol ac ar gyfer cynllunio'r gweithlu o fewn y sector ADY.
- 3.4. Mae'r heriau a amlygwyd gan [Y Gymraeg yn y Gyfundrefn Anghenion Dysgu Ychwanegol](#), papur polisi ar y cyd gan y Comisiynydd Iaith a Chomisiynydd Plant Cymru, yn adleisio llawer o'r pwyntiau a godwyd gyda ni gan y sector a chan ddysgwyr a'u teuluoedd. Mae mynd i'r afael â'r heriau hyn yn flaenoriaeth.
- 3.5. Mae grŵp rhanddeiliaid cenedlaethol wedi'i sefydlu i helpu i gydgyssylltu a blaenoriaethu datblygiad darpariaeth ddysgu ychwanegol, adnoddau a dysgu proffesiynol cyfrwng Cymraeg ar lefel genedlaethol. Bydd y grŵp yn cael ei gefnogi gan Arweinydd Cenedlaethol y Gymraeg a fydd yn gweithio gydag awdurdodau lleol a phartneriaid eraill i ddatblygu cynnig cyson ledled Cymru.
- 3.6. Drwy'r cwmni adnoddau addysgol dwyieithog newydd 'Adnodd', ein nod yw parhau i greu adnoddau cyfrwng Cymraeg newydd i gefnogi addysgu a dysgu'r Cwricwlwm i Gymru a nodi a chomisiynu adnoddau i gefnogi dysgwyr ag ADY yn well.

4. Ymarfer sy'n Canolbwyntio ar yr Unigolyn a rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i bobl

- 4.1. O dan y Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg, mae dyletswydd ar y rhai sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf i gynnwys a chefnogi plant, eu rhieni a phobl ifanc. Mae'r ddyletswydd yn rhoi effaith i hawliau yng Nghonfensiwn y Cenedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (UNCRC) a Chonfensiwn y Cenedloedd Unedig ar Hawliau Pobl Anabl (UNCRPD).
- 4.2. Mae'r system ADY yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod lleol ac ysgol i sicrhau bod barn, dymuniadau a theimladau'r plentyn a rhiant y plentyn, neu'r person ifanc, yn ganolog i'r broses o wneud penderfyniadau. Mae'r ddyletswydd hon yn adlewyrchu ethos Ymarfer sy'n Canolbwyntio ar yr Unigolyn (PCP). Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau i gefnogi'r defnydd o dulliau PCP. Mae Pennod 4 o God ADY Cymru yn esbonio'r ddyletswydd hon a'r hyn a ddisgwyllir. Mae adnoddau o bob math ar gael ar Hwb i helpu ymarferwyr i ddefnyddio dulliau sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn.
- 4.3. Canfu adolygiad thematig diweddar Estyn o weithredu diwygiadau ADY fod awdurdodau lleol ac ysgolion yn unedig yn eu brwdfrydedd dros PCP a

chynllunio. O ganlyniad, mae'r berthynas rhwng ysgolion a theuluoedd wedi gwella. Mae arferion sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn yn cyd-fynd yn dda â'r cyfeiriad cyffredinol ar gyfer y Cwricwlwm i Gymru, a ddyluniwyd i fod yn gynhwysol.

- 4.4. Yn 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau i gefnogi awdurdodau lleol yn eu dyletswyddau fel y'u nodir yn Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Disgyblion Ysgol Anabl) (Cymru) 2021. Mae hyn yn rhoi canllawiau ar ddarparu cyngor a gwybodaeth; datrys anghytundebau; cyfeillion achos; a gwasanaethau eirioli annibynnol.
- 4.5. O dan y Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i roi cyngor a chanllawiau diduedd i bobl ar ADY a'r system ADY a chymryd camau rhesymol i wneud y trefniadau hyn yn hysbys i ddarparwyr, plant, pobl ifanc a rhieni.
- 4.6. Canfu adolygiad thematig Estyn o weithredu'r diwygiadau ADY fod bron pob awdurdod lleol a gymerodd ran yn yr adolygiad wedi lanlwytho gwybodaeth berthnasol am ddiwygio ADY i'w gwefannau. Yn ogystal, mae ystod o daflenni gwybodaeth ar gyfer rhieni a gofalwyr, a phlant a phobl ifanc, hefyd wedi'u cynhyrchu. Mae'r rhai sydd wedi'u cynhyrchu gan glystyrau o ysgolion, neu'n rhanbarthol, yn helpu i sicrhau neges gyson ar draws rhanbarth.
- 4.7. Fodd bynnag, nododd Estyn fod ansawdd a hygyrchedd gwybodaeth i rieni ar wefannau cynghorau ac ysgolion yn rhy amrywiol a bod rhai teuluoedd yn cael eu hysbysu'n anghywir nad yw'r system ADY yn berthnasol i'w plentyn. Yn ogystal, mae gwybodaeth gan Dribiwnlys Addysg Cymru a rhieni yn awgrymu bod angen mwy o dryloywder wrth wneud penderfyniadau a mwy o atebolrwydd.
- 4.8. Mae argymhellion yn adolygiad Estyn yn cynnwys y dylai awdurdodau lleol ddarparu gwybodaeth glir, gywir a chyfredol i randdeiliaid mewn perthynas â'r hyn sy'n gyfystyr â darpariaeth ddysgu ychwanegol yn eu hysgolion; ac i ysgolion wella ansawdd yr wybodaeth y maent yn ei darparu i rieni a datgan yn glir beth mae'r ysgol yn ei ystyried yn ddarpariaeth ddysgu ychwanegol.

5. Tasglu Hawliau Anabledd

- 5.1. Mae'r Tasglu Hawliau Anabledd yn dod â phobl â phrofiad bywyd, sefydliadau cynrychiadol ac arweinwyr polisi Llywodraeth Cymru ynghyd, gyda'r nod o gael gwared ar yr anghydraddoldebau a'r gwahaniaethu y mae pobl anabl yn eu hwynebu bob dydd, ym mhob agwedd ar eu bywydau. Mae'r Tasglu'n gweithio'n unol â'r Model Cymdeithasol o Anabledd, ac o fewn cwrmpas cylch gwaith cyfreithiol Llywodraeth Cymru ac nid mewn meysydd sy'n dod o dan gyfrifoldebau Llywodraeth y DU yn unig.
- 5.2. Mae'r Tasglu wedi sefydlu nifer o weithgorau thematig i ddatblygu blaenoriaethau allweddol ar gyfer plant ac oedolion anabl. Mae gan y gweithgorau amrywiaeth o randdeiliaid, gan gynnwys sefydliadau sy'n

cefnogi pobl anabl, pobl â phrofiad bywyd ac arweinwyr polisi Llywodraeth Cymru.

- 5.3. Mae'r Gweithgor Plant a Phobl Ifanc wedi cynnal dau gyfarfod hyd yma ac wedi clywed cyflwyniadau gan gydweithwyr yn CAMHS ac Anabledd Dysgu Cymru. Rydym yn gwneud cynlluniau i gael cyfranogiad plant, rhieni a gofalwyr i lywio ein gwaith. Bydd y grŵp yn cyflwyno argymhellion a chatau gweithredu a gydgyhyrchwyd i'r Tasglu Hawliau Anabledd ar 14 Rhagfyr 2023. Bydd argymhellion y gweithgorau yn ffurfio Cynllun Gweithredu Hawliau Anabledd, y byddwn yn dechrau ei ddrafftio yn 2024.

6. Y Gweithlu ADY

- 6.1. Rhan allweddol o'n gwaith ar weithredu'r system ADY newydd yw helpu i sicrhau y gall athrawon ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen arnynt i ddiwallu anghenion dysgwyr ag ADY fel y gallant roi addysgu gwahaniaethol neu ymyriadau eraill wedi'u targedu ar waith fel y gall plant ddysgu'n fwy effeithiol a gwneud y defnydd gorau o gyngor a chymorth arbenigol a ddarperir gan arbenigwyr.
- 6.2. Fel rhan o'r dysgu proffesiynol sydd ar gael i bob athro, rydym wedi datblygu llwybr dysgu proffesiynol ADY cenedlaethol ar-lein. Bwriad y llwybr hwn, sydd ar gael ar Hwb, yw helpu pob athro i gefnogi dysgwyr ag ADY, ac yn enwedig Cydlynwyr ADY (CADY) sydd â rôl strategol mewn ysgolion a nhw yw'r pwynt cyswllt cyntaf i athrawon sy'n ceisio cyngor ac arweiniad ar ADY. Byddwn yn parhau i adolygu dysgu proffesiynol ar ADY wrth i'r diwygiadau ADY gael eu cyflwyno.
- 6.3. Er mwyn cynorthwyo gyda chyflenwi arbenigwyr, ariannodd Llywodraeth Cymru hyfforddiant ar gyfer athrawon mewn awdurdodau lleol sy'n addysgu dysgwyr sydd â nam ar y synhwyrac ac rydym yn sianelu dros £2.6 miliwn rhwng 2022-23 a 2024-25 i hyfforddi seicolegwyr addysgol newydd, drwy gytundeb gyda Phrifysgol Caerdydd, y mae'n rhaid iddynt dreulio dwy flynedd gyntaf eu gyrfa yn gweithio i awdurdodau lleol yng Nghymru.
- 6.4. Awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am gynllunio eu gweithlu ac, o dan y Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg, mae'n ofynnol iddynt adolygu eu trefniadau ar gyfer plant a phobl ifanc ag ADY a threfniadau eu hysgolion a gynhelir yn gyson. Rhaid i'r adolygiad hwn ystyried maint a gallu'r gweithlu sydd ar gael.
- 6.5. Rydym yn effro i bryderon ynghylch y llwyth gwaith cynyddol a roddir ar y CADY a'r angen i ysgolion sicrhau bod digon o gymorth o amgylch y CADY i'w atal rhag mynd yn ynysig a chael ei lethu gan lwythi achosion. Mae'r Cod ADY yn nodi'n glir nad yw'r ffaith bod CADY wedi'i ddynodi yn dileu cyfrifoldebau'r gweithlu ehangach.
- 6.6. Mae Grŵp Gorchwyl a Gorffen CADY wedi bod yn edrych ar gyflog ac amser heb gyswllt CADY mewn ymateb i argymhelliad gan Gorff Adolygu Cyflogau Annibynnol Cymru (IWPRB) a disgwylir iddo adrodd yn ôl i Weinidog y

Gymraeg ac Addysg erbyn mis Rhagfyr gydag argymhellion ar gyfer Corff Adolygu Cyflogau Annibynnol Cymru (IWPRB) ar y mater hwn.

7. DARPARIAETH GOFAL PLANT

Trosolwg

7.1. Mae'r sector Gofal Plant a Chwarae yng Nghymru yn cwmpasu ystod eang o wahanol fathau o ddarpariaeth, sy'n ddarostyngedig i gyfres o [Safonau Gofynnol Cenedlaethol](#).

7.2. Y gwahaniaeth allweddol yw rhwng gwarchod plant a gofal dydd. Mae gwarchod plant yn fath o ofal plant a ddarperir gan un neu fwy o bobl ar gyfer plant o'u geni hyd at 12 oed mewn eiddo domestig nad yw'n gartref i'r plentyn ei hun, am fwy na 2 awr y dydd am dâl. Darperir gofal dydd ar safleoedd annomestig, ac mae'n cynnwys meithrinfeydd dydd, gofal plant y tu allan i'r ysgol, grwpiau chwarae, crèches a chwarae mynediad agored.

7.3. Lansiodd Llywodraeth Cymru ei gweledigaeth o system Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar (ECPLC) integredig yn 2019, gan ganolbwyntio ar yr egwyddor y dylai pob plentyn gael profiad dysgu a gofal ysgogol o ansawdd uchel mewn unrhyw leoliad addysg a gofal y maent yn ei fynychu. Yn eistedd o fewn tirwedd ehangach o gymorth y blynyddoedd cynnar, mae ECPLC yn canolbwyntio ar ddarpariaeth cyn ysgol (0-5), gan adeiladu ar y rhaglenni sydd eisoes ar waith yn y maes hwn:

- Dechrau'n Deg;
- Y Cynnig Gofal Plant;
- Darpariaeth gyffredinol addysg gynnar.

7.4. Dechrau'n Deg, a lansiwyd yn 2006, yw rhaglen blynyddoedd cynnar flaenllaw Llywodraeth Cymru. Mae'n parhau i wneud gwahaniaeth gwirioneddol i fywydau plant yn rhai o'n cymunedau mwyaf difreintiedig ac mae Llywodraeth Cymru wedi ailddatgan ei hymrwymiad i barhau i gefnogi'r rhaglen drwy gydol tymor y llywodraeth hon.

7.5. Nod y rhaglen blynyddoedd cynnar hon sydd wedi'i thargedu yw gwneud gwahaniaeth pendant i gyfleoedd bywyd plant o dan bedair oed gyda phedair elfen graidd; gofal plant o ansawdd sydd wedi'i ariannu'n llawn, cymorth rhianta, cymorth dwys gan ymwelwyr ieuchyd a chymorth ar gyfer lleferydd, iaith a chyfathrebu. Mae Dechrau'n Deg wedi'i dargedu'n ddaearyddol gan ddefnyddio data budd-daliadau incwm, dangosydd procsi ar gyfer tlodi, i nodi ardaloedd sydd â'r cyfrannau uchaf o blant o dan 4 oed sy'n byw mewn aelwydydd sy'n cael budd-dal incwm. Mae canllawiau rhianta Dechrau'n Deg yn cydnabod y gallai fod angen ystyriaeth arbennig ar rai rhieni ac efallai y bydd angen i'r rhai sy'n darparu cymorth rhianta addasu gwasanaethau i ddiwallu eu hanghenion penodol. Mae hyn yn cynnwys rhieni plant anabl a'r rhai sydd â phlant ag anghenion dysgu ychwanegol.

- 7.6. Yn 2021-22, y flwyddyn olaf o ddata'r rhaglen sydd ar gael ar hyn o bryd, roedd gan 2% o blant ar lwythi achosion ymwelwyr iechyd Dechrau'n Deg nam datganedig. Mae canllawiau Dechrau'n Deg yn datgan bod rhaid i awdurdodau lleol ddarparu ar gyfer plant ag ADY ac anabledau i'w galluogi i gael darpariaeth i'r graddau y bo hynny'n ymarferol ac er budd gorau'r plentyn. Gall yr ymrwymiad hwn ymestyn i hyfforddiant, prynu offer a chefnogi addasiadau i'r amgylchedd. Mae canllawiau rhianta Dechrau'n Deg hefyd yn cydnabod y gallai fod angen ystyriaeth arbennig ar rai rhieni ac efallai y bydd angen i'r rhai sy'n darparu cymorth i rieni addasu gwasanaethau i ddiwallu eu hanghenion penodol. Mae hyn yn cynnwys rhieni plant anabl a'r rhai sydd â phlant ag anghenion dysgu ychwanegol.
- 7.7. Y Cynnig Gofal Plant i Gymru yw ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ddarparu 30 awr o addysg gynnar a gofal plant a ariennir gan y llywodraeth ar gyfer plant 3 a 4 oed rhieni cymwys am hyd at 48 wythnos y flwyddyn.
- 7.8. Nod y Cynnig yw ystyried y rhwystrau y gall rhieni cymwys eu hwynebu wrth geisio manteisio ar elfen gofal plant, yn enwedig y rhai sydd â phlant ag anghenion cymorth ychwanegol gan gynnwys anabledau dysgu, amhariadau corfforol ac amhariadau ar y synhwyrâu. Er mwyn sicrhau bod elfen gofal plant y Cynnig yn gynhwysol i blant cymwys sydd angen cymorth ychwanegol, mae help ar gael drwy ffrwd ariannu ar wahân o'r enw Grant Cymorth Ychwanegol (ASG) y Cynnig Gofal Plant i Gymru. Gall awdurdodau lleol ddefnyddio'r cyllid hwn i helpu i sicrhau bod plant cymwys sydd ag anghenion ychwanegol yn gallu manteisio ar elfen gofal plant y Cynnig yn yr un ffordd â phlant cymwys eraill.
- 7.9. Mae adolygiad annibynnol o'r ASG yn cael ei gynnal ar hyn o bryd a disgwylir iddo adrodd ar ei ganfyddiadau a'i argymhellion erbyn mis Mawrth 2024. Mae'r tîm adolygu wedi cyhoeddi arolwg i bob un o'r 2,500 a mwy o ddarparwyr gofal plant sydd wedi cofrestru i ddarparu'r Cynnig er mwyn datblygu gwell dealltwriaeth o bryderon darparwyr o ran cael mynediad at gymorth a chyllid ar gyfer y plant hynny sydd ag anghenion cymorth ychwanegol sy'n defnyddio eu gwasanaethau. Rydym yn gwybod bod llawer o ddarparwyr yn cael mynediad yr ASG ar gyfer y plant cymwys hynny sydd ei angen, ond oherwydd y gofynion cyfredol o ran monitro ac adrodd am grantiau, ni all Llywodraeth Cymru asesu cwmpas y galw yn llawn. Bwriad y prosiect ymchwil yw i ni ddeall yn well a yw'r grant presennol yn ddigonol ac yn hawdd ei gyrraedd, a gwneud gwelliannau lle bo angen i sicrhau y gall pob plentyn cymwys elwa.
- 7.10. Fel rhan o'r adolygiad hwn, bydd y tîm ymchwil hefyd yn gofyn am farn rhieni sy'n manteisio ar y Cynnig, gan gynnwys y rhai sydd wedi derbyn cymorth drwy'r ASG, er mwyn deall yn well sut y gellir hyrwyddo, cyrchu a chydgysylltu'r cymorth hwn.

8. Cyfrifoldebau Awdurdodau Lleol

- 8.1. Mae gan awdurdodau lleol ddyletswydd statudol i sicrhau, cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol, ddarpariaeth gofal plant sy'n ddigonol i fodloni

gofynion rhieni yn eu hardal i'w galluogi i weithio neu ymgymryd ag addysg neu hyfforddiant. I'w helpu i gyflawni'r ddyletswydd hon, mae ALLau yn cynnal asesiad o ddigonolrwydd gofal plant y mae'n rhaid iddo gael ei gefnogi gan gynllun gweithredu, sy'n nodi'r bylchau yn y ddarpariaeth a sut y maent yn bwriadu eu pontio a'u hadolygu'n gyson. Yna, rhaid iddynt adrodd ar gynnydd mewn perthynas â'r camau hyn yn flynyddol. Rhoddodd ALLau eu hadroddiadau cynnydd diweddaraf i Lywodraeth Cymru ddiwedd mis Mehefin 2023.

- 8.2. Mae'r asesiad yn ei gwneud yn ofynnol i ALLau ystyried y materion sy'n ymwneud â mynediad at ofal plant ar gyfer gwahanol gategoriâu o rieni a gofalwyr, gan gynnwys teuluoedd â phlant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol neu sy'n anabl. Dangosodd rhai o'r bylchau a nodwyd gan asesiadau o ddigonolrwydd gofal plant yn 2022 ddigwyddedd uwch o blant ag anghenion ychwanegol ar ôl y pandemig, a oedd yn canolbwyntio'n benodol ar anghenion lleferydd ac iaith.
- 8.3. Gall y dull mae ALLau yn ei ddefnyddio i nodi a gweithredu atgyfeiriadau ADY yn eu hardaloedd fod yn wahanol o un ALI i'r llall, ond mae gan y rhan fwyaf o ALLau eu timau/pobl ymroddedig eu hunain i reoli darpariaeth ADY i sicrhau cynhwysiant a mynediad.
- 8.4. Mae adroddiadau cynnydd awdurdodau lleol ar gyfer 2022-23 yn dangos bod timau amlasiantaethol yn targedu cymorth i'r plant hynny y nodwyd bod ganddynt ADY, a gallai hyn gynnwys darparu hyfforddiant i'r sector, adnoddau arbenigol, cymorth un i un a/neu gymorth arall.
- 8.5. Mae elfen Gofal Plant a Chwarae y Grant Plant a Chymunedau yn darparu cyllid i ALLau i'w helpu i fynd i'r afael â bylchau yn eu hasesiadau o ddigonolrwydd gofal plant, gan gynnwys gwella mynediad i'r rhai ag ADY. Mae ALLau wedi defnyddio'r cyllid hwn i gefnogi Lleoedd a Gynorthwyr, Dwylo Ychwanegol a chymorth un i un i wella mynediad ar gyfer plant ag ADY.
- 8.6. Er enghraifft, mae un awdurdod lleol yn cynnal 'Paneli Darpariaeth Uwch' amlasiantaethol bob hanner tymor i sicrhau bod plant y nodwyd bod ganddynt oedi mewn datblygiad yn cael eu cefnogi'n briodol gydag ymyrraeth gynnar mewn lleoliadau. Maent hefyd yn darparu ystafell synhwyrdd yn y ganolfan blant integredig yn ystod gwyliau ysgol ac ar gyfer sesiynau ar ôl ysgol.
- 8.7. Mewn awdurdod lleol arall, defnyddiwyd y cyllid grant gofal plant a chwarae i ddatblygu llyfrgell adnoddau o offer arbenigol ar gyfer ADY, wedi'u hategu gan ganllawiau ar strategaethau i fanteisio'n llawn ar yr offer.

9. Camau Nesaf

- 9.1. Ym mis Mawrth 2023, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei map trywydd newydd ar gyfer addysg—safonau a dyheadau uchel i bawb. Mae hyn yn

nodi ein blaenoriaethau ar gyfer addysg, a'r amserlen ar gyfer eu cyflawni yn y tymor Senedd hwn.

- 9.2. Mae hwn yn fap trywydd cydlynol sy'n cwmpasu ehangder addysg yng Nghymru ac ar gyfer Cymru, o'r blynyddoedd cynnar i ôl-16 a thu hwnt. Mae'n nodi'r chwe amcan y credwn y byddant yn ein helpu i gyflawni'r blaenoriaethau hynny, sef: dysgu am oes; chwalu rhwystrau; profiad addysg cadarnhaol i bawb; addysgu ac arweinyddiaeth o ansawdd uchel; dysgu yn y gymuned; ac mae'r Gymraeg yn perthyn i ni i gyd.
- 9.3. Byddwn yn parhau i adolygu cynnydd, rhannu arferion effeithiol a gweithio drwy heriau wrth i'r system ADY barhau i gael ei gweithredu. Bydd Estyn yn cynnal ail adolygiad thematig yn 2024, yn ogystal â gwerthusiad ffurfiannol o weithredu'r system ADY (y Ddeddf ADY a'r Cod ADY a'r rheoliadau cysylltiedig). Bydd barn y rhai sy'n gweithredu'r system ADY a phrofiadau plant a phobl ifanc a'u rhieni/gofalwyr yn rhoi gwybodaeth bwysig i asesu cynnydd.